

Jaargang 18 - nummer 3 - juni 2015

Stichting
Landelijk
Ondersteuning en
Informatiecentrum
Seniorenbeleids-
advisering

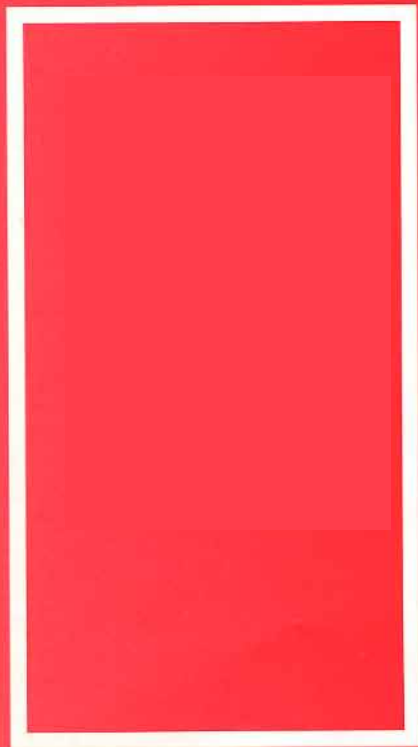
 LOIS

NIEUWSBRIEF

S

O

L

Binding in de wijk

Ouderen raken steeds meer aangewezen op hun directe omgeving, zeker wanneer de gezondheid begint te verslechteren. Ouderen van 75 jaar of ouder komen minder vaak hun wijk of directe omgeving uit. Ze maken meer gebruik van de nabije voorzieningen.

Zij voelen zich meer met hun omgeving verbonden. De Wet maatschappelijke ondersteuning veronderstelt, dat een sterke sociale samenhang in de buurt de zelfredzaamheid en maatschappelijke deelname van mensen met lichamelijke of geestelijke beperkingen ten goede komt. De overheid streeft naar een samenleving waarin burgers meer verantwoordelijkheid op zich nemen. Nu de overheid meer taken in de lokale omgeving aan bewoners overlaat wordt de kwaliteit van deze omgeving ook meer van hun inzet afhankelijk. De vraag is echter, of men echt kan rekenen op de sociale omgeving, als de nood aan de man komt. In het leven van burgers is de lokale omgeving een steeds minder grote rol gaan spelen. Het Sociaal en Cultureel Planbureau heeft een onderzoek gedaan naar de mate waarin sociale binding aanwezig is. Het

onderzoek beperkt zich weliswaar tot dorpen en is daarom niet zonder meer van toepassing op grotere gemeenschappen. Toch geeft het onderzoek voldoende stof om na te denken, ook al woont men in een grotere gemeente.

Het onderzoek onderscheidt heeft vier vormen van binding met de lokale omgeving:

- Functionele binding: in hoe verre vindt men werk en dagelijkse bezigheden binnen de eigen lokale omgeving?
- Sociale binding: in hoeverre voelt men zich verbonden met de mensen in de directe omgeving, bijv. familie, vrienden of kennissen?
- Culturele binding: in hoeverre heeft de lokale omgeving een duidelijke betekenis voor betroukkene?
- Landschappelijke binding: in hoeverre heeft de ruimtelijke omgeving zoals het landschap een Invloed op het woonplezier?

Mensen van 75 jaar of ouder zijn meer dan anderen functioneel gebonden aan de eigen omgeving. Toch hebben zij minder sociale contacten in het dorp bij wie ze terecht kunnen voor gezelligheid of hulp en voelen zij zich minder gewaardeerd door hun dorpsgenoten.

Voor de sociale binding blijkt van belang. Bewoners die in sociaal opzicht meer met het dorp verbonden zijn, zetten zich vaker in voor

lokale doelen: ze zijn vaker actief voor de leefbaarheid van het dorp, zijn vaker bereid hun burens te helpen en zetten zich vaker in voor natuur en cultureel erfgoed. Wie veel belang hecht aan het landschappelijk schoon en aan rust en ruimte, zet zich wel vaker in voor natuur en erfgoed maar niet voor andere lokale doelen. Zij die in een landschappelijk mooie omgeving wonen in de buurt van een stad zetten zich meer in voor behoud van natuur en cultureel erfgoed, maar bieden niet meer burenhulp. De afstand tot de stad speelt hier een belangrijke rol. Zij die in een mooie omgeving wonen verder van de stad af, zijn juist vaker bereid burens en buurtgenoten te helpen. Klaarblijkelijk zet men zich ofwel in voor het behoud van de landschappelijke omgeving als die wordt bedreigd door de nabije stad ofwel voor dorpsgenoten als die dreiging niet aanwezig is. Zij die weinig buiten het dorp komen voor bijvoorbeeld winkelbezoek, zetten zich iets minder in voor lokale doelen. Functionele binding heeft dus eerder een negatieve invloed.

Bewoners van de kleinere dorpen zijn zowel cultureel als landschappelijk iets sterker lokaal gebonden dan bewoners van iets grotere dorpen. Voor de dagelijkse activiteiten zijn ze echter iets meer naar buiten gericht. Ook hun sociale binding is relatief zwak. Ze zijn niet zozeer bereid om hun burens te helpen, maar zetten zich wel vaker in voor de leefbaarheid en de omgeving. Bewoners die hun dorp als leefbaar ervaren, zetten zich vaker in

voor de leefbaarheid, zijn vaker bereid hun burens te helpen en zetten zich vaker in door de omgeving. Deze inzet lijkt dus voort te komen uit tevredenheid over het dorp en daarmee gaat een sterke binding gepaard. Er blijkt dus een zekere concurrentie tussen inzet voor de ruimtelijke omgeving en inzet voor de sociale omgeving. Waar men een bedreiging ervaart van de ruimtelijke omgeving zet men zich meer in voor landschap en ruimtelijke kwaliteiten en minder voor de sociale omgeving. Waar men tevreden is over de ruimtelijke omgeving heeft men meer oog voor de sociale omgeving. De mate waarin bewoners zich inzetten voor lokale doelen hangt wel af van opleidingsniveau, kerkelijkheid en leeftijd. Hoogopgeleiden zetten zich beduidend vaker in voor de leefbaarheid en de omgeving, maar zijn iets minder bereid tot burenhulp.

Op hoge leeftijd nemen contacten buiten het dorp af en worden contacten dichtbij huis belangrijker. Toch neemt ook voor hen het aantal contacten binnen het dorp af. Ouderen kennen beduidend minder dorpsgenoten met wie zij een persoonlijk gesprek kunnen voeren of die zij om hulp kunnen vragen. Eén op de 10 75-plussers kan zelfs geen enkele dorpsgenoot om hulp vragen. Een derde van de oudere dorpsbewoners voelt zich niet door medebewoners gewaardeerd. Men dreigt dan ook op hogere leeftijd in een isolement te geraken.

Wie het sluimerende potentieel in een dorp wil aanspreken, kan zich

het beste richten op het uitbreiden van sociale netwerken. Daardoor kunnen bewoners bij het dorpsleven worden betrokken die dat voorheen niet waren. Probeer individuele bewoners te betrekken bij lokale netwerken bijvoorbeeld door hen actief te laten worden of houden in vrijwilligerswerk. Zet wederkerige hulpnetwerken op. Ook culturele binding blijkt inzet voor lokale doelen te bevorderen. Deze culturele binding is sterker in kleine dorpen dan in steden en is sterker naarmate het dorp kleiner is. Voor

veel dorpsbewoners is het eigen lokale niveau het meest aangewezen voor hun inzet. Samenwerken met andere dorpen of inzet voor gemeenten, waar men functioneel meer gebonden is, blijkt moeizaam te verlopen.

(Bronnen: L. Vermeij en A. Steenbrekers, Dichtbij huis; lokale binding en inzet van dorpsbewoners, Den Haag, Sociaal en Cultureel Planbureau, 2015.
L. Vermeij, In buurten en dorpen staan ouderen vaak aan de zijlijn, Sociale vraagstukken, website 30 maart 2015.)

Langer zelfstandig wonen

In een interview brengt Norder, voorzitter van het Aanjaagteam Langer Zelfstandig Wonen, een aantal suggesties naar voren. We geven die hier kort weer:

Blijverslening. Een gemeente kan aan een oudere huizenbezitter een lening verstrekken voor noodzakelijke aanpassingen van de woning. De gemeente kan dit bedrag krijgen van het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten. De gemeente vraagt daarvoor alleen het recht van eerste hypotheek, zodat het geld terugvloeit naar de gemeente bij verkoop van het huis.

Aandacht voor welzijn. Voor mensen die anders naar een verzorgingshuis zouden gaan, maar nu thuis blijven wonen moet welzijn meer inhouden dan maaltjidservice of bingoavond. De mens moet zich een veilig en gewenst onderdeel van de samenleving kunnen

voelen. Het gaat om vormen van georganiseerd welzijn, dat comfort, controle en contact biedt.

Faciliteren van burgerinitiatieven. Gemeenten zijn vaak te zeer gericht op grote organisaties en hebben vaak te weinig aandacht voor kleinschalige initiatieven, die voortkomen uit de burgerij.

Afspraken met woningcorporaties over het aanpassen van woningen. Op dit moment moeten burgers voor een woningaanpassing een verzoek indienen. De behandeling daarvan gaat vaak twee tot drie maanden duren. Laat de gemeente afspraken maken met woningcorporaties voor standaardoplossingen voor veel voorkomende vragen (traplift, doucheaanpassing, e.d.)
Aandacht voor de functie van verdwijnende verzorgingshuizen voor de omgeving (zie elders in dit blad)

(Bron: www.vngmagazine.nl, 20-3-2015)

Eigen regie

Actiz, organisatie van zorgondernemers heeft een notitie uitgegeven over eigen regie. Daarin concludeert men:

1. Eigen regie is naar vermogen zelf sturing geven aan je leven. Iemands eigen opvatting over 'kwaliteit van leven' staat centraal. Al doende ontdekt ieder mens waar het voor hem of haar om gaat in het leven. Dat moet in elke nieuwe situatie opnieuw worden ingevuld.
2. Deze visie sluit aan op de nieuwe definitie van gezondheid: het vermogen van mensen zich aan te passen en een eigen regie te voeren, in het licht van de fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven. Centraal staan de wil en de mogelijkheden die mensen hebben om verantwoordelijkheid te nemen voor zichzelf en elkaar. Eigen regie is dan ook een sociaal begrip.
3. Ondersteunen van eigen regie vergt een omslag in de zorg: we moeten weg van afhankelijke cliënten, geprotocolleerde professionals en systeemgedreven zorgaanbieders. Optimale eigen regie – vooral ook van kwetsbare mensen – vraagt om het goed in elkaar laten grijpen van zelfzorg,

- zorgzaamheid voor elkaar en adequate behandeling en verzorging. Het accent moet worden verlegd van verzorging en verpleging naar eigen regie.
4. Zorg betekent: mogelijkheden versterken waardoor mensen zelf verantwoordelijkheid kunnen nemen, om zo hun leven te kunnen 'vasthouden'. Het gaat erom het vermogen van mensen te versterken om verantwoordelijkheid te nemen voor zichzelf en voor elkaar. Adequate (behandel)zorg is daarbij net zo hard nodig als passende burenhulp en zorgzaamheid van verwanten. Iemands mogelijkheden versterken richt zich zowel op persoonlijke mogelijkheden als op ondersteunende en kansrijke omgevingsfactoren.
6. Het doeltreffend ondersteunen van eigen regie vereist een samenhangend en veelsoortig aanbod rond wonen, werken, welzijn, onderwijs, dienstverlening, zorg, verpleging en behandeling. Naarmate persoonlijke vermogens afkalven, wordt het belang van omgevingsfactoren groter. Het gaat er vooral om het afkalven van de persoonlijke vermogens te voorkomen.
7. Hiermee komt iedereen – de

zorgverlener, de cliënt en zijn verwanten, maar ook de manager, bestuurder en beleidsmaker – in een nieuwe rol. Men moet vooral vanuit het persoonlijk welzijnspectief van de cliënten leren kijken en de balans tussen draagkracht en draaglast versterken.

(Bron: Eigen regie, een sociaal begrip; sleutel in de transitie naar echte participatie, Utrecht, Actiz, organisatie van zorgondernemers, position paper eigen regie, juli 2014)

Kwaliteitseisen WMO

Op 2 oktober 2014 heeft de VNG aan de gemeenten een brief gestuurd over de kwaliteitseisen Wmo. De VNG gaf daarin slechts algemene uitgangspunten om gemeenten de mogelijkheid te bieden hier zelf een invulling aan te geven. De brief sluit aan bij de wetstekst, die in artikel 3.1 van de Wmo 2015 vermeldt dat aanbieders maatschappelijke ondersteuning moeten leveren die van goede kwaliteit is.

“Een voorziening is van goede kwaliteit als die voldoet aan de volgende kenmerken volgens de wet:

- Veilig, doeltreffend, doelmatig en cliëntgericht verstrekt.
- Afgestemd op de reële behoefte van de cliënt en op andere vormen van zorg of hulp die de cliënt ontvangt;
- Verstrekt in overeenstemming met de op de beroepskracht rustende verantwoordelijkheid voortvloeiend uit de profes-

- fessionele standaard;
- Verstrekt met respect voor en inachtneming van de rechten van de cliënt”.

Volgens de VNG houdt dit in: Het professioneel handelen is gericht op het behoud, het herstel en versterken van de eigen regie van de cliënt en het versterken van het sociale netwerk en de veerkracht. Er wordt uitgegaan van wat een cliënt wil en belangrijk vindt. Welke ondersteuning nodig is, wordt in samenspraak met de cliënt, zijn vertegenwoordiger en/of zijn mantelzorger opgesteld, uitgevoerd en geëvalueerd. Het ondersteuningsplan is raadpleegbaar voor alle betrokkenen.

De relatie tussen cliënt en professional is voor de cliënt vertrouwd. Wijzigingen in gemaakte afspraken worden tijdig en op een bij de cliënt passende manier gemeld. De relatie is voor beiden veilig zowel licha-

melijk als mentaal. Er is overeenstemming met de cliënt over welke informatie gedeeld wordt en met wie. De professional onderneemt actie bij gesignaleerde onveiligheid in de leefsituatie en het sociale netwerk van de cliënt.

De professional heeft de kennis, houding en vaardigheden voor de betreffende hulpvraag en cliënt. De ondersteuning is gericht op het behalen van de afgesproken resultaten en evalueert die. De professional is op de hoogte van de andere hulpverleners die bij een cliënt betrokken zijn. Hij consulteert hen bij vragen en werkt samen waar dat zinvol is. Een eerste ondersteuner is aanspreekpunt voor de cliënt en diens sociale omgeving. Er is een toegankelijke klachtenprocedure.

In het gemeentelijk plan moeten regels worden vastgelegd over: deskundig personeel; eerstverantwoordelijke ondersteuner als aanspreekpunt voor cliënt en directe omgeving; ondersteuningsplan per cliënt; rapportages over resultaten; meten tevredenheid cliënten en kwaliteitsbeleid.

In de toelichting op deze brief wordt een nieuwe definitie van gezondheid gegeven: “Positieve gezondheid is het vermogen zich aan te passen en een eigen regie te voeren in het licht van fysieke, emotionele en sociale uitdagingen van het leven”. Steeds vaker gaat het om beleving van en omgang met beperkingen. Gezondheid is slechts een onderdeel van het hele bestaan. Het begrip zelfregie om-

vat vier elementen:

- Eigenaarschap: een mens is eigenaar van zijn eigen leven en van de keuzes daarin;
- Eigen kracht en vermogen om zelf te beslissen, bepaald door kennis, vaardigheden vertrouwen en handlingsruimte;
- Motivatie dat wat iemand motiveert, persoonlijke waarden, een goed leven in eigen ogen Contacten: iets betekenen voor anderen en andersom, plezier en zorgen delen.

Welbevinden staat voor de mate waarin iemand zich lichamelijk, geestelijk en sociaal goed voelt: lekker in je vel zitten, lichamelijk gezond zijn en tevreden zijn met je leven. Duurzaam welbevinden is het regelmatig ervaren van positieve gevoelens en een algemene tevredenheid met het eigen leven. Dat omvat autonomie (zelf kunnen kiezen en bepalen), competentie (het bereiken van bedoelde uitkomsten van gedrag) en verbondenheid (intieme relaties met anderen hebben).

(Bron: Model basisset kwaliteitseisen Wmo-ondersteuning voor zeer kwetsbare burgers, brief van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten van 2 oktober 2014)

Maatschappelijke initiatieven

We zien op vele plaatsen min of meer spontaan maatschappelijke initiatieven ontstaan op de snijvlakken van wonen, zorg en pensioenen. Zij bieden vaak vraaggericht en efficiënt een dienstenaanbod. Aard en omvang zijn op dit moment nog beperkt.

We zien echter een nieuwe ontwikkeling van een innovatief aanbod van diensten. Belangrijke elementen bij deze ontwikkeling zijn de autonomie, de inclusiviteit, de robuustheid (bestendigheid) en effectiviteit. Dergelijke initiatieven zijn gebaseerd op het particulier initiatief en zullen daar ook moeten blijven. Een aantal initiatieven ziet ervan af subsidie te vragen, juist om hun zelfstandigheid te bewaren. Ze kunnen echter nooit worden gezien als dé invulling van de participatiemaatschappij, waarvoor de verantwoordelijkheid ligt bij de gemeente. Een grote mate van vrijheid is gewenst. Anderzijds zal de overheid een waakzaam oog moeten behouden. De overheid moet nagaan of er sprake is van een gewenste kwaliteit van dienstverlening of van ongewenste exclusiviteit.

De kans is aanwezig, dat een aantal initiatieven zich beperken tot mondige en hoog opgeleide burgers. Mochten er ongewenste vormen van uitsluiting of exclusiviteit ontstaan, dan is een actie van de overheid gewenst. De Raad beveelt dan aan om andere groepen te stimuleren om tot vormen van zelforganisatie over te gaan. Een aantal burgerinitiatieven is wel erg afhankelijk van goede wil, enthousiasme en vrijwilligers. Ook is de financiering vaak lastig rond te krijgen en eenmaal rond, lastig vast te houden. Voor veel initiatieven is het nog te vroeg om te kunnen vaststellen of ze efficiënt en effectief zijn. Het is nu nog tijd van experimenteren en leren. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid ziet voor de overheid een duidelijke rol. De overheid zou deze maatschappelijke initiatieven moeten ondersteunen ('kansen bieden') en waarden van de sociale rechtsstaat moeten bewaken ('waarborgen').

Door dergelijke initiatieven zal een sterk gedifferentieerd aanbod ontstaan. Het is goed een grote mate van vrijheid te bieden. Anderzijds zal de overheid duidelijk moeten aangeven waar de balans is tussen deze verschillen en de gewenste uniformiteit in rechten en aanspraken. Als de overheid een activerende rol op zich wil nemen

ten aanzien van maatschappelijke initiatieven, dan zal zij een aantal belemmeringen uit de weg moeten ruimen. Overheden zijn meer gewend in zee te gaan met professionele hulpverleners en hebben er vaak moeite mee zorgtaken over te laten aan maatschappelijke initiatieven. De Raad roept de overheid op om op een aantal punten meer duidelijkheid te bieden, een actief stimulerend beleid te voeren en ontwikkelingen goed te monitoren. Het is zinvol dergelijke initiatieven te ondersteunen. De nationale en de lokale overheid hebben volgens de Raad een duidelijke rol bij het versterken van de robuustheid van de initiatieven zonder overigens het initiatief onderdeel te maken van gemeentelijk beleid. De overheid kan experimenteeruimte bieden of in beperkte mate garant te staan voor bepaalde risico's. Ook marktpartijen zoals zorgverzekeraars, banken en pensioenfondsen, en woningcorporaties kunnen bijdragen aan de robuustheid van de initiatieven, bijvoorbeeld door het tegen redelijke vergoeding beschikbaar stellen van een gebouw. De overheid kan tevens bijdragen door het stimuleren van kennisuitwisseling en het monitoren en uitwisselen van ervaringen. Men kan de meest kansrijke en succesvolle initiatieven voor het voetlicht brengen. Het potentieel van de maatschappelijke initiatieven is pas volledig te benutten als ze een steuntje in de rug krijgen van de overheid en de marktpartijen. De grootste opgave voor de overheid en de marktpartijen bestaat erin het maatschappelijk initiatief

te ondersteunen en te stimuleren maar tegelijkertijd ook werkelijk bij de samenleving te laten.

(Bronnen: Op maat voor later, maatschappelijke initiatieven op de snijvlakken van wonen, zorg en pensioenen, Den Haag, Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 2015. Combinaties van wonen en zorg: meer hulp is nodig, Binnenlands Bestuur, januari 2015)

Oproep

Onze penningmeester heeft te kennen gegeven na vele jaren zijn functie te willen neerleggen. Wij zoeken dan ook:

Een nieuwe penningmeester

Een nieuw bestuurslid.

Wij stellen het extra op prijs, als ook jongere ouderen of vrouwen hun belangstelling tonen. Mocht u belangstelling hebben voor of nadere informatie willen hebben over deze functies, dan wordt u verzocht contact op te nemen met onze secretaris: *Kees Tilanus, Seringenlaan 22, 3442 HK Woerden, 0348 415 995, c.tilanus@inter.nl.net*

Mocht u zelf geen belangstelling hebben, maar wel iemand weten die mogelijk wel belangstelling heeft, wilt u dat dan ook aan onze secretaris doorgeven.

Plaats van het adviesorgaan

We zien in veel gemeenten de ontwikkeling, dat adviesorganen worden geconcentreerd in ofwel een brede Wmo-raad of een Participatieraad.

Daarbij wordt er veelal aan voorbijgegaan, dat een raad twee vleugels heeft. De ene vleugel geeft de functie aan om op zoek te gaan naar signalen in de samenleving. Men zal intensief contact moeten hebben met een breed netwerk in de samenleving. De andere vleugel geeft aan dat men deze signalen moet vertalen naar beleid en daarmee het beleid moet beïnvloeden. Naarmate een raad een breder terrein moet bestrijken beperkt men zich meer op het geven van commentaar op beleidsnota's van de gemeente. Daarmee verliest men grotendeels de functie spreekbuis te zijn van wat er leeft in de samenleving. Daarom ziet men soms ook dat het gemeentebestuur over het hoofd van het adviesorgaan heen andere wegen zoekt om te weten wat er bij de burgers leeft. De regering verwacht van gemeenten dat zij het kwaliteitsbeleid in samen-

spraak met cliëntenorganisaties en aanbieders verder ontwikkelen. De werkelijke stem van de cliënten en van groepen mensen, zoals die in kwetsbare posities, wordt vaak maar weinig gehoord. Van belang is, dat men samen met burgers en organisaties aan de slag gaat. Daardoor vergroot men het draagvlak, deelt men de verantwoordelijkheid en kunnen creatieve ideeën ontstaan. Beleidsdeskundigheid is veelal in een adviesraad aanwezig, maar ervaringsdeskundigheid steeds minder. Dat wordt nog versterkt als het beleidsterrein van een adviesorgaan zeer breed is. Burgers hebben veel ervaringskennis en weten dus hoe een samenleving eruit kan zien die aansluit op hun behoeften en mogelijkheden. Alleen wanneer een adviesorgaan er echt voor zorgt spreekbuis te zijn van de samenleving kan men mede met de gemeente beleid ontwikkelen. Dit vraagt meer een manier van samen denken en minder van reageren. Het is zeer de vraag of adviesorganen met een brede taak dit proces waar kunnen maken.

In veel wijken zijn wijkraden of bewonersplatforms actief. Deze wijkraden of platforms gaan zich naast de inrichting van de wijk steeds meer ook bezig houden met de sociale aspecten van de wijk. De betrokkenheid van kwets-

bare groepen is ook daarbij echter vaak nog zeer beperkt. Daarnaast wordt een diversiteit aan burgerinitiatieven ontplooid door groepen bewoners die een oplossing zoeken voor een tekort dat in de wijk wordt ondervonden. Het is van belang dat burgers, met name ook kwetsbare burgers, in deze wijkraden of bewonersplatforms worden gehoord. Deze wijkraden of platforms zouden echter gebruikelijke gesprekspartners en samenwerkingsorganen moeten zijn van adviesorganen. Ga in gesprek hoe je elkaar kunt aanvullen, elkaar van informatie kunt voorzien en kunt samenwerken.

Het is van belang zich te bezinnen op het echte begrip participatie, d.w.z. samen doen. Samen doen is iets anders dan meedoen. Meedoen betekent doorgaans deelnemen aan een activiteit die door een ander is geïnitieerd. Als een raad commentaar geeft op een gemeentelijke nota, doet men mee met de beleidsvorming. Men kan dat ook inspraak noemen. Bij samen doen geeft men als gelijkwaardige partners inhoud aan het te vormen beleid (cocreatie). Juist dan is het van belang de stem van de burgers te laten horen. De Christen Unie spreekt hier over de coöperatiemaatschappij. Voor hen staat het samen investeren, samen besluiten en samen profijt hebben centraal. Dit impliceert een gelijkwaardige verhouding, met name ook in de beleidsontwikkeling. Het is dus niet zo dat burgers 'meedoen' in de plannen en ideeën van de overheid of van professionele organisaties maar gelijkwaardige

partners zijn. Tonkens spreekt in dit verband over de activerende verzorgingsstaat. Daarbij is de opgave niet zozeer om ons zorgstelsel zoveel mogelijk over te dragen aan zelfredzame burgers, maar veeleer om alle deelnemers te bewegen tot actieve bijdragen aan zorg en welzijn: burgers, sociale professionals, overheden en adviesorganen. In dit kader moet een adviesorgaan zijn eigen rol kunnen spelen als vertaler in beleid wat er leeft bij de bevolking. Een adviesorgaan heeft een duidelijke rol in het besluitvormingsproces. In die rol is het van belang wat leeft in de bevolking te laten doorklinken in het beleid.

Om dit waar te kunnen maken zijn vier waarden van belang:

- Gelijkwaardigheid. Oprechte nieuwsgierigheid naar hoe de ander denkt en wat hij/zij heeft bij te dragen is de basis voor gelijkwaardigheid. Pas dan kan men een eigen oordeel vormen.
- Zeggenschap. Gedeelde zeggenschap betekent dat iedereen een stem heeft en op die manier mee kan bepalen wat de kern van de opgave is, welke aanpak wordt gekozen en welke rol hij/zij wil nemen.
- Vertrouwen. Dit vertrouwen is gestoeld op de overtuiging dat iedereen met de juiste intenties en met het oog op de gedeelde belangen wil samenwerken.
- Vertrouwen kan alleen worden opgebouwd en onderhouden door samen aan de slag te gaan.
- Wederkerigheid. Dit verenigt

eigenbelang en gedeeld belang. Het gaat over verantwoording voor je eigen leven en dat van de ander.

Zowel de gemeente als een adviesorgaan kan met een initiatief komen. Een dergelijk initiatief zou moeten worden gezien als een uitnodiging om met elkaar het vraagstuk van alle kanten te bekijken. Vaak is het echter zo, dat een adviesorgaan commentaar geeft op een voorstel van de gemeente of omgekeerd de gemeente een oordeel geeft over een advies van een adviesorgaan zonder dat hier nader overleg over plaatsvindt.

Kortom, neem de dialoog als uitgangspunt: de dialoog tussen gemeente en adviesorgaan, maar ook de dialoog tussen adviesorgaan en de betrokken burgers. Zorg voor een prettige sfeer waarin iedereen zich gelijkwaardig voelt, maar maak duidelijk welke speelruimte er is en waar er bijvoorbeeld wettelijke grenzen zijn. Kan een brede raad nog voldoende verbinding realiseren met de achterban? Brede adviesorganen en gemeenten zijn steeds verder van de samenleving af komen te staan. De wens om in gesprek te gaan met burgers staat op gespannen voet met verbreding

van adviesorganen en regionale samenwerking tussen gemeenten. Deze ontwikkelingen brengen thema's en beleid niet dichterbij, maar juist verder weg en bemoeilijken directe en concrete participatie van burgers en cliënten. Dit dilemma laat zich op twee manieren oplossen. Men kan werken met afzonderlijke adviesorganen, die ieder een smaller beleidsaspect behartigen. Het is ook mogelijk te werken met redelijk zelfstandige werkgroepen in een brede raad. In feite is het dan de taak van de bredere raad om de adviezen van de afzonderlijke werkgroepen te bespreken in het kader van het brede gemeentelijk beleid. Seniorenraden kunnen hierbij een zinvolle functie vervullen of als eigen raad of als werkgroep binnen een bredere raad.

(Bron: nieuwe artikelenserie: de toekomst van cliëntenparticipatie, Utrecht, Movisie, Utrecht, 2015:

Van mee naar samen, het hart van de democratie

De dialoog met burgers/cliënten versterken
De huidige inrichting van cliënten- en burgerparticipatie

De belangrijkste ontwikkelingen in cliënten- en burgerparticipatie
Belangenbehartiging)

Respijt bij complexe mantelzorgsituatie

De Hogeschool van Amsterdam heeft een onderzoek gedaan naar complexe mantelzorgsituaties, d.w.z. mantelzorgers die persoonlijke verzorging of verpleegkundige hulp bieden aan hun naaste. Een derde van hen wist niet, dat respijtzorg mogelijk was. Mantelzorgers in complexe mantelzorgsituaties blijken meer dan anderen behoefte te hebben aan respijtzorg, met name respijtzorg aan huis. Het gaat dan om respijtzorg gedurende een of twee dagdelen per week en soms ook om meer. Vooral mantelzorgers die te maken hebben met iemand met ouderdomsverschijnselen hebben meer en langer behoefte aan respijtzorg. Mantelzorgers die geconfronteerd worden met dementie hebben hier duidelijk meer behoefte aan dan mantelzorgers die geconfronteerd worden met naasten met lichamelijke beperkingen. Zij voelen zich duidelijk zwaarder belast. De gewenste respijtzorg loopt sterk uiteen: respijtzorg gedurende de nacht, logeer- en vakantievoorzieningen en opvangvoorzieningen. Respijtzorg gedurende de nacht wordt vooral gewenst door mantelzorgers die worden geconfronteerd met mensen met ouderdomsverschijnselen. De behoefte die mantelzorgers hebben aan respijtzorg verschilt per zorgvraag. Daarom is maatwerk van belang. In het aan-

bod van respijtzorgvoorzieningen zal aandacht moeten zijn voor een goede afstemming van voorzieningen, met name tussen de nulde en eerste lijn, maar nadrukkelijk ook in de afstemming met de zorg die aan de zorgvrager kan worden geboden binnen de tweede lijn.

(Bron: Y. Wittenberg en R. Kwek keboom, Respijtzorg in complexe mantelzorgsituaties; rapportage in opdracht van gemeente Amsterdam, Hogeschool van Amsterdam, september 2014)

Meer informatie

Wenst u meer informatie over:

- Het LOIS
 - Door LOIS te geven thema(mid)-dagen m.b.t. maatschappelijke ontwikkelingen zoals participatie, zorg en wonen.
 - Thema(mid)dagen op verzoek over een door u gewenst onderwerp.
 - Een bij ons beschikbare introductie cursus voor startende seniorenraden.
 - Verschenen nieuwsbrieven.
 - Adviezen van seniorenraden.
 - Links naar seniorenraden en reze van de organisaties.
- Bezoek dan onze website: www.loisweb.nl
Daar vindt u ook ons jaarverslag 2014.

Ruimte voor redzaamheid

De fysieke omgeving speelt een rol bij de redzaamheid van ouderen. Redzaamheid van ouderen heeft veel te maken met de mate waarin ouderen mobiel kunnen blijven, met voorzieningen dichtbij en met sociale binding in de wijk.

De publieke ruimte is een functioneel knooppunt. De inrichting van de publieke ruimte kan ouderen hinderen bij hun dagelijkse bezigheden. Gebrek aan rustpunten zoals bankjes, smalle trottoirs en het ontbreken van beschutting tegen weer en wind kunnen ouderen ervan weerhouden erop uit te gaan. Dat beperkt de mogelijkheden voor ouderen om hun leven zelfstandig en met behulp van hun sociale contacten vorm te geven.

Anderzijds kan de redzaamheid worden vergroot door de publieke ruimte zo in te richten, dat het voor ouderen makkelijker wordt naar buiten te gaan. Dit vraagt om een toegankelijke publieke ruimte, een veilige ruimte die beschutting, rustpunten en sanitair biedt, de weg wijst aan wie die is vergeten en mensen helpt elkaar te ontmoeten. De publieke ruimte moet een aangename verblijfplaats zijn. Mensen

moeten naar buiten willen komen. Voor ouderen is een aangename leefomgeving, veel meer nog dan voor jonge mensen, van belang om naar buiten te gaan en de publieke ruimte te betreden. Vaak kunnen kleine aanpassingen al veel doen. Looproutes kunnen aantrekkelijk en veilig worden gemaakt door duidelijke bewegwijzering en het aanpakken van enge bosjes, blinde muren, tochtige hoeken en rommelige bestrating. In zones waar veel ouderen komen kunnen verkeerslichten voor voetgangers langer op groen worden gezet. Veiligheid kan worden verbeterd door goede straatverlichting, wandelverbindingen met egale trottoirs en verhoogde bushaltes. Ook inspiratie in de ruimte is belangrijk, zoals het delen van verhalen op een bankje of het bekijken van kunst.

De maatschappelijke ontwikkelingen zoals vergrijzing en de ver-

anderingen in de langdurige zorg maken ook dat publieke ruimte, private ruimte en privésfeer steeds meer in elkaar gaan overlopen. Het onderscheid is minder duidelijk dan voorheen. Juist in deze overloopgebieden, zogenaamde tussenruimten, ontstaan nieuwe inrichtingsvormen. Die ruimten kunnen bijdragen aan de sociale contacten tussen ouderen en hun gevoel van veiligheid.

Het is van belang in de ruimtelijke planning gezondheid en redzaamheid van de bevolking expliciet mee te nemen. Ruimtelijke planning is doorgaans gericht op de langere termijn. Vaak kan seniorenvriendelijkheid op eenvoudige en effectieve wijze in de ontwerpfase worden meegenomen. Men kan ontmoeting tussen mensen stimuleren door ruimtes multifunctioneel te maken. Ga na, of in onbruik geraakte gebouwen en terreinen geschikt kunnen worden gemaakt voor functies die bijdragen aan flexibiliteit. Gemeenten kunnen daarbij samenwerken met bedrijven en maatschappelijke instellingen. Winkels, winkelcentra en horeca kunnen het verblijfsklimaat versterken. Denk bijvoorbeeld aan de koffiehoeke bij de supermarkt en gratis toegang tot sanitaire voorzieningen. Er is een duidelijke ontwikkeling in deze door het koppelen van publieke en private belangen. Burgers hebben ankerpunten nodig, plekken waarmee ze zich kunnen identificeren. Publieke interieurs zoals stadhuisen, stations en bibliotheken zijn van die ankerpunten. Er moet echter ook

aandacht zijn voor de looproutes tussen deze ankerpunten, de z.g. tussenruimten.

Ook het betrekken van (oudere) burgers bij de inrichting en bij het gebruik van de publieke ruimte kan de redzaamheid bevorderen. Men kan burgers hun eigen ruimte laten inrichten en daarvoor een bedrag beschikbaar stellen. Stel burgers in staat verantwoordelijkheid te nemen voor de eigen buurt. Dit houdt hen actief en in beweging en levert sociale contacten en netwerken op. Buurtbewoners kunnen bijvoorbeeld het groenbeheer in de buurt voor hun rekening nemen.

Kortom:

- Stel de publieke ruimte ook in dienst van de redzaamheid van ouderen;
- Maak de publieke ruimte een aangename ontmoetingsplaats;
- Erken het potentieel van semi publieke ruimten en tussenruimten;
- Bied ruimte voor initiatieven en experimenten en leer ervan;
- Maak meer partijen deelgenoot van de publieke ruimte.

(Bronnen: Ruimte voor redzaamheid, Den Haag, Raad voor Volksgezondheid en Zorg, maart 2015.

Seniorenbril nodig voor leefomgeving, www.gemeente.nu, 19-2-2015

Inrichting van de ruimte kan zelfredzaamheid inwoners bevorderen, www.socialevraagstukken.nl, 30-3-2015.

Ruimte nodig voor redzaamheid, www.zorgenz.nl, 23-3-2015)

Sluitende verzorgingshuizen

Het aantal intramurale verzorgingsplaatsen is tussen 1980 en 2010 afgenomen van 150.000 naar 84.000. Naar schatting zullen 180 verzorgingshuizen hun deuren sluiten. Dit heeft niet alleen betekenis voor de bewoners, maar ook voor de sociale omgeving. Bewoners van aanleunwoningen en (senioren)woningen in de wijk maken gebruik van de sociale functie van het verzorgingshuis. Zij kunnen niet langer gebruik maken van de voorzieningen van het gesloten huis. Met name de 'sociale functie' van het verzorgingshuis draagt bij aan het gevoel van geborgenheid en veiligheid en voorkomt dat bewoners vereenzamen. De sociale functie van verzorgingshuizen bestaat uit: ontmoeting, dagactiviteiten en sociale veiligheid. Met name voor kwetsbare ouderen is de beschikbaarheid van deze voorzieningen een voorwaarde om zelfstandig thuis te kunnen wonen. Het verzorgingshuis en de aanleunwoningen vormden als het ware een mini-samenleving waar de zorgorganisatie tot voor kort voor zorgde. Door het wegvallen van de sociale functie van het verzorgingshuis verliezen bewoners van aanleunwoningen en andere oudere wijkbewoners een mogelijkheid om in de buurt sociale contacten te onderhouden. Tot nu toe is er wel aandacht voor de bewoners van een sluitend verzorgingshuis, maar nauwelijks voor de gevolgen voor de nabije omgeving. Het is noodzakelijk dat deze lacune wordt op-

geheven door onderling overleg en door steun van de gemeente. De gemeente heeft namelijk de plicht om zelfstandig wonende ouderen te ondersteunen bij zelfredzaamheid en participeren. Met financiële middelen vanuit de Wmo is het bovendien aan welzijnsorganisaties om actief op de nieuwe situatie af te stappen en een functie te vervullen.

Wie houden de sociale functie in stand?

Vaak voelen medewerkers van zorgorganisaties zich verantwoordelijk voor het in stand houden van de sociale functie voor de bewoners in de aanleunwoningen. Ze zijn echter dikwijls niet in staat in de lacune te voorzien wegens ontbreken van financiën. Desondanks nemen zij soms toch het initiatief daartoe. Met name vanuit het belang om de woningen aantrekkelijk en verhuurbaar te houden, dragen woningcorporaties soms bij aan de kosten van de sociale functie. Als de zorgorganisatie zich terugtrekt uit een locatie, kijken de corporaties vaak naar de gemeente en soms ook naar welzijnsorganisaties. De gemeente neemt daar veelal een afwachtende houding aan, bijvoorbeeld omdat het sociale wijkteam in de betreffende wijk nog in oprichting is. Welzijnsorganisaties blijken op de meeste locaties nauwelijks of geen rol te spelen. Bij welzijnsorganisaties en sociale wijkteams lijkt het vraagstuk geen prioriteit te hebben. Het komt vaak ook niet tot

een samenwerking tussen zorgorganisaties en welzijnsorganisaties, omdat ze elkaar vaak als concurrenten ervaren. Gemeenten spelen in de meeste situaties waarbij een verzorgingshuis wordt gesloten een rol op de achtergrond. Men laat de regie doorgaans in handen van zorgorganisaties en woningcorporaties. Zij kunnen sociale wijkteams vragen de ondersteuningsvragen van ouderen te verkennen.

De rol van vrijwilligers

In veel verzorgingshuizen spelen vrijwilligers een belangrijke sociale rol. Bij sluiting van een verzorgingshuis verliezen ook zij een zinvolle activiteit. Het werk dat zij in het verzorgingshuis verrichtten kan ook voor henzelf van groot belang zijn om hun leven structuur te geven en sociale contacten te onderhouden. Er is echter nauwelijks sprake van ondersteuning van deze vrijwilligers. Juist deze vrijwilligers zouden een rol kunnen spelen in het creëren van nieuwe ontmoetingsruimten. Hier en daar creëren de vrijwilligers zelf ontmoetingsactiviteiten. Er is echter wel coördinatie nodig. In een aantal gevallen creëren burgerinitiatieven nieuwe ontmoetingsplekken en -activiteiten. Ook nemen soms de bewoners zelf initiatieven om de sociale functie nieuwe inhoud te geven. Voor veel commerciële aanbieders van diensten is het helder dat ouderen langer zelfstandig moeten wonen en dat dit voor hen kansen biedt.

Zorgorganisaties en woningcorporaties

Hoewel er in de media veel belangstelling is geweest voor verzorgingshuizen die sluiten, is er voor het vraagstuk van wegvallende voorzieningen voor ouderen in de directe omgeving tot nog toe weinig aandacht geweest. Zorgorganisaties en woningcorporaties hebben de grootste belangen op het spel staan. Zij hebben woningen te verhuren en zorg te verlenen. Zij voelen zich dan ook het meest verantwoordelijk voor het vraagstuk. Meestal neemt ook een van beide het initiatief om de sociale functie op te vangen. Vaak blijkt het echter onmogelijk dat één partij deze functie kan opvangen, onder meer door gebrek aan financiën. Daar blijft het dan op steken.

Aanbevelingen van Movisie

Movisie doet daarom de volgende aanbevelingen:

- Eigenaar aanleunwoningen en seniorenwoningen: betrek tijdig andere partijen. Ga met de bewoners in gesprek over de drie onderdelen van de sociale functie: ontmoeting, zelfredzaamheid en sociale veiligheid.
- Gemeente: pak de regie. Breng de partijen bij elkaar en breng een integrale aanpak van ondersteuning en zorg tot stand. Neem uw verantwoordelijkheid en neem geen afwachtende houding aan.
- Bewoners: organiseer je zelf. Stel je zelf de vraag wat de wensen zijn, wat je zelf kan organiseren en inkopen en wat

je van anderen nodig heeft. Vraag zo nodig daarbij hulp van anderen.

- Welzijnsorganisatie: eropaf. Gemeenten hebben wel de verantwoordelijkheid voor de zelfredzaamheid en participatie van de bewoners, maar welzijnswerk heeft daarbij een belangrijke uitvoerende taak. Stel u daarbij actief op.
- Benut de mogelijkheden van de participatiewet. Mensen met een beperking of mensen die re-integreren kunnen tegen lagere kosten diensten verlenen.
- Gemeente: zet in op accommodatiebeleid. Kan ruimte in het verzorgingshuis beschikbaar blijven, zo mogelijk voor een ruimere bevolking of moet men nieuwe ontmoetingsruimten creëren?

De drie sociale functies van het verzorgingshuis

Bij planning moet men oog hebben voor elk van de drie sociale functies van het verzorgingshuis.

Bij *ontmoeting* gaat het om de sociale activiteiten zoals gezamenlijk eten en drinken, recreatieve activiteiten en bezoeken van culturele voorstellingen. De eigenaar kan mogelijk een ruimte in het gebouw tegen geringe vergoeding ter beschikking stellen. Bewonerscommissies kunnen ondersteunen bij 'community-vorming' en het creëren van eettafels. Welzijnsorganisaties kunnen met financiële steun van de gemeente activiteiten organiseren en vrijwilligers bij activiteiten ondersteunen. Woningcorpora-

ties en zorginstellingen kunnen een bijdrage leveren in de financiering. De gemeente kan burgerinitiatieven ondersteunen.

Bij *zelfredzaamheid* gaat het om voorzieningen in de buurt, zoals fysiotherapie, kapper, winkeltje en wasservice. Kunnen ruimten in het voormalige verzorgingshuis tegen laag tarief ter beschikking worden gesteld? Kan de gemeente daar een Wmo-loket of inloopbalie creëren, al dan niet met behulp van (vrijwillige) ouderenadviseurs?

Bij *sociale veiligheid* gaat het om opvolging van personenalarmering en een 'aanspreekpunt' als er iets aan de hand is. Men kan daarbij denken aan een huismeester, een receptionist, een contactpersoon en ook aan belcirkels. In hoeverre bestaat behoefte en is men bereid een bijdrage te leveren? Vrijwilligers- en welzijnsorganisaties kunnen hier een belangrijke rol spelen.

(Bron: J.W. van de Maat, H. van Xanten en J. de With, Sluitende verzorgingshuizen; wie vangt de sociale functie op in de wijk, Utrecht, Movisie, 2015)

Sociale professionals

Kabinet en gemeenten doen een steeds groter beroep op zelfredzaamheid, mantelzorg en vrijwilligers. Professionals in de zorg dreigen hun baan te verliezen. Vaak wordt echter vergeten, dat een ander soort professionals juist nu hard nodig zijn. Meer taken overlaten aan vrijwilligers vraagt juist

Aktueel

Het Lois is bezig aan een stevige verjongingsoperatie. Een aantal bestuursleden treedt statutair af en daar zoekt het Lois vervanging voor. Ook de Nieuwsbrief en onze leaflets krijgen een andere uitstraling. Als u aan een nieuwe elan wilt mee werken dan bent u welkom!

Up to date

Daarnaast hebben we het ledenbestand omgezet in een spreadsheetachtige omgeving. Bij het versturen van het donateursverzoek bleek dat er een aantal donateurs niet meer bekend zijn. Mogen wij u verzoeken uw meest recente gegevens aan de secretaris te sturen?

Wat zal de route van LOIS moeten worden?

Met alle veranderingen die door Rutte 2 zijn ingezet is het voor veel adviseursgroepen niet meer duidelijk waar ze zich op moeten richten.

Maar al te vaak worden senioren raden opgeheven en geïntegreerd in de WMO advies raden, die op hun beurt weer worden samengevoegd tot een Participatieraad. Kortom onduidelijkheid is troef.

Wel kan men stellen dat seniorenbeleid van groot belang wordt nu hetzelfde kabinet Rutte2 wil dat we allemaal zo lang mogelijk thuis moeten blijven wonen.

Het is dan ook van belang dat bij alle partijen het seniorenbeleid op de agenda prijkt. Nu zou je verwachten dat kleine partijen zich daar voor lenen. In de praktijk blijkt dat kiezers niet zo snel veranderen. Het is daarom belangrijk om bij de grote partijen gehoord te worden. Dan komt het seniorenbeleid weer meer in beeld en is het in de toekomst beter mogelijk om zo lang mogelijk thuis te blijven wonen.

Bram Strookman
Voorzitter

professionele ondersteuning. Het gaat dan vooral om generalisten, om wijkteams die het individuele niveau overstijgen naar collectieve en integrale arrangementen. Dit vraagt een eigen professionalisme. We hebben het dan veel meer over vormen van samenlevingsopbouw. Het gaat dan om social casework, social groupwork en community development. Deze vormen van op samenleving gerichte opbouwwerk werden in de 50-er jaren geïntroduceerd vanuit de Verenigde Staten, maar zijn meer op de achtergrond geraakt ten behoeve van individuele zorg en hulp.

Individuele zorg blijft van belang, maar zal veel meer ingebed moeten worden in een op de maatschappij gerichte aanpak. Mantelzorg moet bijvoorbeeld worden gezien als een vorm van gezamenlijke aanpak. Door meer mensen bij de zorg te betrekken kan betere hulp worden gegeven en overbelasting worden tegengegaan. Dit vraagt echter wel coördinatie. Het gaat erom een sociaal netwerk op te bouwen en informele en formele hulp op elkaar af te stemmen. Dit vraagt een eigen groepsaanpak. Overbelasting kan ook worden tegengegaan door het creëren van een zelforganisatie of lotgenotencontact. Sociale professionals weten op die manier aan mantelzorg, dat in eerste instantie als een in dividueel probleem wordt gezien, een sociale inbedding te geven.

Dit vraagt wel een ander soort professionals, namelijk sociaal gerichte in plaats van individueel gerichte deskundigen. De Gezondheidsraad roept sociale professionals terecht

op om zich in grote getale aan te sluiten bij de beroepsorganisaties en het beroep van sociaal werker uit te bouwen tot een volwaardige en gezaghebbende professie. Sociale professionals moeten de kans krijgen innovatief te werken en een kwalitatief hoogwaardige aanpak op te bouwen. Dit vraagt ook een andere inzet van de financierende instantie(s).

(Bron: M. Spierts, Sociale professionals in 2020: een toekomstagenda, in: Sociale Vraagstukken, website 30-3-2015)

Het bestuur van de stichting bestaat uit:

A.P.J. Strookman	voorzitter/redactie
Drs C.P.G. Tilanus	secretaris/redactie
E.J. Bosman	penningmeester
M.T. Fambach	bestuurslid/redactie
Mw B. van Hes	2e secretaris
Ds G. de Klein	bestuurslid/redactie
G. v.d. Meer	bestuurslid/redactie
A.J.H. Nijborg	bestuurslid

Redactie	Piet Haring
Webmaster	J.A. van Vliet
Adres	Seringenlaan 22 3442 HK Woerden
Telefoon	0348 – 415995
e-mail, stichting.lois@worldonline.nl	
website	www.loisweb.nl

De donateurs mogen – mits met vermelding – de Nieuwsbrief kopiëren voor hun leden en andere belangstellenden.